

УДК 371.13:811.111

РОЗВИТОК УМІНЬ АНГЛОМОВНОГО ЧИТАННЯ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ В МОВНОМУ ВИЩІ

О.В.Пономаренко

Анотація. У статті проаналізовано проблему розвитку умінь англomовного читання як виду мовленнєвої діяльності на початковому етапі навчання у мовному вищій; описані етапи роботи над текстом для читання, які ілюструються прикладами вправ.

Ключові слова: англomовне читання, вправа, передчитання – читання – післячитання.

Аннотация. В статье проанализирована проблема развития умений англоязычного чтения как вида речевой деятельности на начальном этапе обучения в языковом вузе; описаны этапы работы над текстом для чтения, которые иллюстрируются примерами упражнений.

Ключевые слова: англоязычное чтение, упражнение, предчтение – чтение – послечтение.

Summary. The article touches upon the problem of ESL reading skills and strategies development in the first year of studies at a linguistic higher educational establishment. The stages of working at a text for reading are covered and illustrated by exercises.

Key words: ESL reading, exercise, pre-reading, while-reading, after-reading.

Постановка проблеми. Читання в сучасному навчальному процесі посідає виняткову роль, оскільки відкриває доступ до провідних джерел інформації, розширює кругозір та світогляд студентів, розвиває пізнавальні процеси, впливає на формування інтересів, емоцій та почуттів. Читання виступає засобом здійснення інформаційної діяльності, задоволення пізнавальних потреб студентів і опосередкованою формою спілкування. Розвиток умінь англomовного читання має відбуватися, виходячи із сучасних вимог методики навчання іноземних мов, які, зокрема, представлені в Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти [2].

Аналіз досліджень з даної проблематики. Особливості формування мовленнєвої компетенції в читанні досліджували науковці О.Тарнопольський, С.Фоломкина, P.Carrel, K.Goodman, W.Grabe, C.Nuttall та ін. Іншомовний текст у сучасній методиці розглядається не стільки як лінгвістичний об'єкт, скільки як джерело інформації. Відповідно метою читання має стати розуміння тексту та розвиток різних умінь та стратегій читання. Таким чином, існує необхідність вдосконалення цілісної методично обґрунтованої системи організації роботи студентів над іншомовним текстом з метою розвитку вмінь читання як виду мовленнєвої діяльності.

Мета статті – запропонувати методичні рекомендації для навчання англomовного читання студентів початкового етапу та проаналізувати розроблені в них вправи відповідно до загальних вимог методики навчання іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. Початковий етап формування мовленнєвої компетенції в читанні триває один рік і відповідно до рівнів володіння мовленням, представлених у Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти, на кінець першого року навчання студенти мають досягти рівня розвитку мовленнєвої компетенції в читанні не нижче B2 («незалежний користувач»). Це означає, що студенти повинні вміти читати статті та повідомлення з сучасних проблем, автори яких посідають особливу позицію або мають особливі погляди, а також розуміти сучасну літературну прозу [3, с 50]. На цьому рівні студенти можуть читати з високим ступенем самостійності, адаптуючи стиль і швидкість читання до різних текстів і цілей, і вибірково використовуючи відповідні довідкові джерела [2, с. 69].

У запропонованих методичних рекомендаціях представлені вправи на розвиток умінь читання як виду мовленнєвої діяльності, а саме: читання для розуміння суті, для пошуку спеціальної інформації, з метою детального розуміння та для подальшого використання. Рекомендації розроблені на матеріалі газетних статей, тематика яких відповідає модулям базового підручника з англійської мови для першого курсу. Вправи націлені на змістовий аспект читання й передбачають розвиток умінь, які забезпечать повноту та глибину розуміння тексту, а саме: уміння виділяти окремі елементи в тексті, уміння узагальнювати факти, уміння зіставляти окремі частини тексту, уміння встановлювати головну ідею тексту, прогнозувати розвиток текстової інформації, оцінювати зміст та інтерпретувати текст тощо [1].

Відповідно до сучасних вимог, вправи для розвитку вмій читання як виду мовленнєвої діяльності мають бути комунікативними (умовно-комунікативними) та вмотивованими. У сучасній методиці робота з навчальним текстом проходить три основні етапи: передчитання, читання та післячитання або дотекстовий, текстовий та післятекстовий етапи [4, с. 108].

Мета дотекстового етапу полягає в тому, щоб допомогти студентам усунути можливі лінгвістичні, культурні чи концептуальні труднощі в процесі читання; ввести їх до змісту тексту, шляхом прогнозування того, про що буде читатися; мотивувати студентів до читання та активізувати їх знання та уміння. Таким чином, дотекстова стадія роботи має забезпечити розуміння студентами змісту тексту.

Прикладом вправи на дотекстовому етапі може бути завдання на передбачення змісту статті на основі ключового слова, яке викладач записує на дошці й просить студентів озвучити свої асоціації з цим словом. Всі асоціації та передбачення можна оформити у вигляді асоціативної павутини. Викладач сам може додати декілька слів з тексту, особливо тих, які можуть викликати труднощі під час читання. Наприклад, готуючись читати статтю *'The new disease of our time'*, викладач пише на дошці слово *'shopoholism'* і разом зі студентами створює асоціативну павутину. Від себе викладач додає слово *'obsession'* і просить студентів пояснити його значення. Інший варіант цієї дотекстової вправи – прогнозування змісту тексту на основі заголовку чи першого речення статті:

Have a look at the title of the text ('Give him an inch...') and guess what it is about.

Read the first sentence of the text ('Teenagers have always been unpredictable, but today's young generation are taking the trait to extremes.') and guess what the article is about.

Якщо назва статті сформульована у вигляді запитання, наприклад: *'Is it right to eat meat?' 'Why do shoppers shy away from the net?'*, викладач може попросити студентів дати відповіді на ці запитання і, таким чином, спрогнозувати відповіді, запропоновані автором статті. Інколи першим реченням статті також є запитання й студенти можуть дати на нього відповідь на дотекстовому етапі роботи зі статтею:

'The French are famous for their sauces, the Italians praised for their pasta, the Germans celebrated for their sausages, but is there anything unique to eat in the United States?' ('A variety of American foods')

Дотекстовий етап роботи зі статтею можна провести на основі ілюстрації до неї:

What city can you see in this picture? ('The citiest city in the world')

Коли студенти вгадують, яке місто зображене на малюнку, викладач може поставити додаткові запитання з метою з'ясувати, що їм відомо про Нью-Йорк. Також на дотекстовому етапі можна організувати розмову / дискусію з теми, що розкривається в статті, під час якої викладач уводить лексичні одиниці з тексту, наприклад:

Do you take after anyone in your family? Who? In what way? Is there anyone you get on well with? Is there anyone you don't get on with? ('Me and my family')

У передтекстовому обговоренні викладач може використати твердження, з якими студенти мають погодитися або їх спростувати:

Which of the following statements do you agree or disagree with? Why? ('Friendship')

You can have a lot of friends but only one best friend.

Really good friends are always of the same sex...

У самому тексті буде висвітлена позиція автора стосовно цих тверджень і студенти матимуть змогу порівняти різні точки зору на конкретні питання.

Ще одним видом дотекстової вправи може бути дослідження публічної думки з проблеми, яка буде висвітлена в тексті. Наприклад, перед тим як читати статтю *'Food for thought'*, викладач просить студентів зробити тест, щоб виявити, наскільки вони переймаються якістю свого харчування:

Complete the questionnaire below, then compare your answers in pairs or small groups.

Do you buy genetically modified foods? a) Never; b) Only when there is no alternative; c) It doesn't make any difference to me if they are GM or not.

Where do you buy most of your food? a) From local farmers; b) From local markets; c) From supermarkets...

Інший вид цієї вправи – запитання без варіантів відповіді. Студенти мають самі дати відповіді на запитання, порівняти їх з відповідями інших студентів і узагальнити отриману інформацію:

First answer these questions on your own:

Are you vegetarian? 2) Do you eat meat? How often? 3) Do you eat fish? How often? 4) Do you know any vegetarians?...

Compare your answers in pairs or small groups.

Якщо викладач планує читати зі студентами текст, в якому даються практичні поради щодо розв'язання певної проблеми, наприклад, *'How to pass exams'*, *'How to sell food: a question of image'*, *'How to eat spaghetti'*, *'Secrets of the perfect New Year Eve's party'*, на дотекстовому етапі можна

запропонувати студентам список ідей, які допоможуть у розв'язанні проблеми, включаючи й ті, що подані в тексті, а студенти повинні обрати найбільш вдалі ідеї:

Which four things below are most important for learning a language?

Hard work / Enjoying learning / Really believing that you will be successful / Having a good teacher / Really wanting to learn (motivation) / Studying lots of grammar / Getting praise from your teacher / Being realistic about the progress you can make...

Ще одним з способів роботи з текстом є використання графічних органайзерів, наприклад, KWL chart (K – know about the topic; W – want to learn; L – learn as I read), представлений у вигляді таблиці, яку студенти заповнюють на різних етапах роботи з текстом. На етапі передчитання використовуються перші дві складові таблиці, де у графі «K» студенти записують усе, що вони знають з проблеми, представленої в тексті, а в «W» – усе, що вони хочуть дізнатися про проблему. Таку вправу доречно робити, працюючи над інформативними чи описовими текстами, наприклад, *'The climate of England', 'How the British relax', 'New Orleans', 'The Sandwich', 'Supermarket secrets'*.

Аналізуючи представлені вище вправи, доходимо висновку, що на стадії передчитання навчальна діяльність базується на всіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності, а саме аудіюванні, говорінні, читанні та письмі, але перші два переважають. На цьому етапі мають місце, здебільшого, рецептивно-продуктивні, рецептивно-репродуктивні та продуктивні вправи без ігрового компонента. За способом організації, на етапі перед читання, доречними є індивідуальні, парні, групові або фронтальні форми виконання вправи.

Таким чином, виконання вправ на передчитання є важливим етапом у розвитку вмінь читання як виду мовленнєвої діяльності на початковому етапі, оскільки сприяє розумінню тексту й робить читання особистісно-значущим для студента.

Наступним обов'язковим етапом роботи з текстом є власне читання, мета якого полягає в тому, щоб сфокусувати увагу студентів на змісті тексту, забезпечити можливість студентам перевірити своє розуміння тексту та розвивати різні вміння читання як виду мовленнєвої діяльності.

Після виконання дотекстового завдання викладач може дати студентам установку швидко переглянути текст з метою отримання загального уявлення про зміст:

Skim the text ('Brats') and say what problem is touched upon in the article.

Це також може бути установка на вивчаюче читання тексту з метою пошуку конкретної інформації:

Scan the text ('Holidays from Hell') to check your ideas in Pre-reading.

Також на цьому етапі студентам може бути запропонований список тверджень, яким вони мають знайти підтвердження чи спростування під час читання, або список запитань, на які студенти мають знайти відповідь у тексті:

Read the text ('The breadwinner in the typical American family') and decide whether the statements below are true or false.

The majority of American households are headed by one parent.

Most American families with a father and a mother under the same roof are headed by a couple in their first marriage...

Read a magazine article about a man who studies the eating of insects ('Tickle your taste buds') and answer the questions: 1. Why does Peter think eating insects is a good thing? 2. How does his wife feel about it?

Ще одним завданням на етапі читання може бути короткий виклад прочитаного. Така вправа розвиває вміння студентів знаходити ключові речення в тексті, розрізняти головну та другорядну інформацію:

Read the article ('Food of the future') and outline the problems touched upon in it.

Для розвитку вмінь резюмувати головну інформацію тексту викладач може попросити студентів дати назву кожному параграфу статті:

Read the article ('How fast-food giants changed the world') and entitle each paragraph.

Також студентам можуть бути запропоновані варіанти назви статті чи окремих параграфів і вони під час читання мають обрати найкращі назви й пояснити свій вибір:

Read this article about sushi and choose the best title: a. Speeding things up at Sushi University; b. Training to be a sushi chef: a shot history.

Потрібно зауважити, що на етапі читання виконуємо тільки рецептивні вправи в індивідуальному режимі, оскільки студенти читають текст мовчки, а вмотивовує їх читання та установка, яку дає їм викладач.

Після читання тексту, на етапі післячитання, проводиться робота на основі прочитаного та контролюється розуміння. Таким чином, студенти звітують про виконання завдання, яке вони отримали на етапі читання. Якщо текст читається кілька разів з різними завданнями, етапи читання й післячитання змінюють один одного по черзі:

1. *Read the text ('How we really spend our time') quickly. Which country does each of the statements in Pre-reading refer to? Which are true 'all over the world'?*

2. *Read the text again. Underline four things in the text that you think are surprising or interesting. Compare with your partner.*

Усі завдання на стадії післячитання передбачають, що студенти володіють змістом тексту й не мають складнощів з його розумінням. На цьому етапі роботи викладач може ставити перед собою декілька цілей, а саме використати текст як лінгвістичний об'єкт з метою опрацювання певного граматичного, лексичного чи фонетичного матеріалу, або як джерело інформації з метою його подальшого використання в інших видах мовленнєвої діяльності, наприклад, говорінні чи письмі. У запропонованих рекомендаціях ми розглядаємо текст саме як джерело інформації, тому всі вправи післятекстового етапу мають комунікативний, творчий характер, часто з рольовим ігровим компонентом. Завдання, зокрема, передбачають використання студентами різних способів організації інформації в усному та писемному мовленні, а саме: виклад причинно-наслідкових зв'язків, пошук спільного й відмінного, переваг і недоліків, виокремлення проблеми та пошук шляхів її розв'язання, опис, аргументування, надання поради, посилання на власний досвід тощо.

Висновки. Таким чином, запропонована в методичних рекомендаціях схема роботи над текстом у три етапи робить читання вмотивованим, може включати вправи на розвиток усіх умінь читання як виду мовленнєвої діяльності та передбачає забезпечення принципу взаємопов'язаного навчання всіх видів мовленнєвої діяльності з акцентом на читанні.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в розробці методичних рекомендацій для професійно-орієнтованого навчання читання іноземною мовою студентів мовних вишів.

Література

1. Газетні статті на занятті з англійської мови : [навч.-метод. посіб. / укл.: О. В. Пономаренко, О. М. Майстренко]. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2008. – 309 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [наук. ред. С. Ю. Ніколаєва]. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання) : [проект / колектив авт. : С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей та ін.]. – Київський державний лінгвістичний університет, 2001. – 245 с.
4. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти: навч. посіб. / О. Б. Тарнопольський. – К.: «ІНКОС», 2006. – 248 с.